

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: [Relational „(e)pistemologies” – recenzja]

Author: Paweł Jędrzejko

Citation style: Jędrzejko Paweł. (2004). [Relational „(e)pistemologies” – recenzja]. „Er(r)go” (Nr 9, z. 2, 2004, s. 188-189)

Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu tak długo, jak tylko na utwory zależne będzie udzielana taka sama licencja.

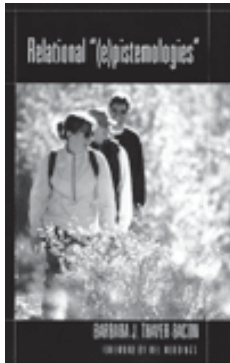
UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Barbara J. Thayer-Bacon, *Relational „(e)pistemologies”*. New York: Peter Lang, 2003, (302 strony, wydanie w oprawie broszurowej).

Omawianą tutaj książkę Barbary J. Thayer-Bacon można określić jednocześnie: jako oryginalną pracę naukową, proponującą istotną redefinicję jednego z podstawowych pojęć filozofii Zachodniej (epistemologii) dokonaną z punktu widzenia pragmatyzmu i społecznego feminizmu, i jako cenny podręcznik akademicki, który może stanowić podstawę kursu temuż pojęciu poświęconego.

Założenia pracy przedstawia autorka następująco:

Niniejszy projekt ma na celu dokonanie redefinicji Epistemologii poprzez przełożenie jej na kategorie nietranscendentne, a następnie – dokonanie rewizji podstawowych obiektów tradycyjnego zainteresowania Epistemologii, dotyczących standardów i kryteriów gwarantujących prawidłowość argumentacji, czy odróżniania prawdy od fałszu. Przedmioty, których Epistemologia tradycyjnie dotyczy, muszą podlegać rewizji także po to, by mogły zostać uwidocznione w pełni – tak, żeby można było wskazać, za jakie zjawiska są odpowiedzialne – ale także dlatego, by móc nadać im cechę pragmatycznej użyteczności w przestrzeni skonstruowanej społecznie, a nie w przestrzeni transcendentalnej.

Aby w swym „drukowanym” wywodzie wizualnie odróżnić epistemologię rozumianą tradycyjnie, czyli jako pojęcie transcendentalne, od epistemologii pojmowanej w kategoriach relacyjnych, Thayer-Bacon stosuje charakterystyczne rozwiązanie graficzne: kiedy czyni nawiązanie do epistemologii tradycyjnej, za Rortym używa w zapisie wyrazu wielkiej litery. Gdy zaś operuje pojęciem relacyjnym – stosuje „postmodernistyczną technikę” zamykania pierwszej litery kluczowego wyrazu w nawiasie. Tak „zrewidowana” feministyczna (e)pistemologia ma stanowić intelektualne narzędzie, umożliwiające badaczowi odnoszenie się do wszelkich istotnych problemów o epistemologicznym charakterze, jednak bez „wikłania się w połyskujące ontologiczne sieci uniwersalnych esencji”. Zbudowane na powyższym założeniu *(e)pistemologie relacyjne* stanowią propozycję alternatywnej teorii wiedzy, opartej na tezie, iż wszelka wiedza jest efektem sensotwórczych relacji/związków zakorzenionych w rzeczywistości dnia codziennego i nie zależy od powołanych do istnienia przez „martwe” już filozofie transcendentalne bytów takich jak Bóg, Rozum, Intuicja, Formy Uniwersalne, itd. – czyli bytów tradycyjnie *uznawanych za transcendentalne*.

Stanowisko badaczki wynika z rozważań nad konfrontacją *założeń* tradycyjnej Epistemologii z jej własną *praktyką kulturową*: dyskursem powołującym do istnienia całą serię binarnych opozycji o poważnych poznawczych konsekwencjach. To ten właśnie dyskurs przeciwstawia absolutne relatywnemu, subiektywnemu obiektywnemu, umysł ciału, czy poznającego poznawanemu. Refleksja taka prowadzi do wniosku o konieczności redefinicji kluczowego pojęcia, która wynika z niemożliwości, a nawet *szkodliwości* radykalnego odrzucenia „epistemolo-

gii”: w świetle specyfiki odziedziczonego po poprzednich pokoleniach dyskursu, pojęcie *odrzucone* nie przestaje bowiem „żyć”, lecz „zwolnione jest” od odpowiedzialności za stan obecnej rzeczywistości. Pojęcie *zdekonstruowane* – objawia własne „pęknięcia” i nie stanowi już uśpionej konceptualnej siły, którą w innym wypadku musiałyby pozostać – i dlatego może podlegać rewizji.

Aby owego przewartościowania konsekwentnie dokonać, autorka narzuca książce „podręcznikowo” klarowną kompozycję. We „Wstępie” wyjaśnia więc podstawowe założenia i cele pracy oraz wprowadza zasady, jakie rządzą kolejnością argumentów przedstawianych w złożonym wywodzie. Rozdział pierwszy, osadzający stanowisko badaczki w spektrum współczesnych poglądów na temat epistemologii, poświęcony jest bieżącej debacie wokół tego pojęcia. W rozdziale drugim Thayer-Bacon podejmuje polemikę z filozofami reprezentującymi Epistemologię tradycyjną, którzy dostrzegają w relacyjnych podejściach do epistemologii groźbę relatywizmu, i przedstawia argumenty kwestionujące zasadność takich niepokojów. Dyskusja ta stanowi fundament rozdziału trzeciego, w którym autorka zawiera wykład swojej holistycznej koncepcji relacyjności epistemologii.

Rozdziały następne (4–8) stopniowo oddalają się od dyskursu teoretycznego; wywód w nich zawarty koncentruje się coraz bardziej szczegółowo na konkretnych typach relacji, warunkujących kształt epistemologii, jakie zachodzą we współczesnej rzeczywistości. Zamykający pracę rozdział dziewiąty poświęcony jest natomiast praktycznym implikacjom wychowawczym zaproponowanej w pracy rewizji kluczowego pojęcia.

Teoretyczny wywód – erudycyjny i zdyscyplinowany – przeplata autorka licznymi anegdotami i obserwacjami zaczerpniętymi z własnego doświadczenia, co powoduje, iż tę ważną, prowokującą i rzetelną pracę czyta się z przyjemnością. Jej epigramatyczne podsumowanie proponuje czytelnikowi recenzent, Alexander Sidorkin:

[*Relational (e)pistemologies*] to odważna próba uratowania epistemologii od samej siebie, dokonana gestem wprowadzenia pojęcia relacji w centrum epistemologicznych rozważań i uczynienia go konceptem o podstawowym znaczeniu.

I jest to niewątpliwie trafne sformułowanie.